

Ο Γιώργος Αράγης για την ποιητική συλλογή "Ανέμου" (Νέα Εστία, Μηνολόγιο, τμ.152, τχ.1749,01-10-2002)

Γιώργος Αράγης για την ποιητική συλλογή *Ανέμου* (εκδ. Πλανόδιον, Αθήνα, 1999) (01-10-2002)

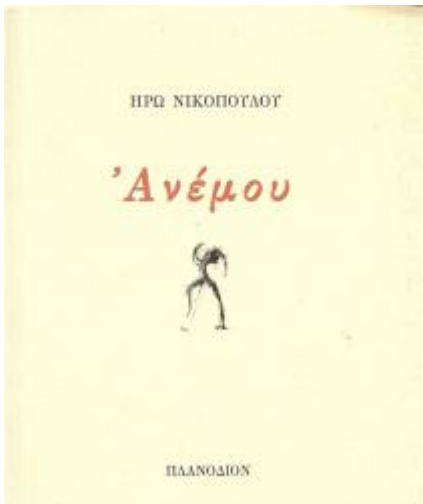
Ιωάννης Σεβαστιανός Ρώσσης, *Η μόνη φλόγα*, εκδ. Πλανόδιον, Αθήνα 2001, σ. 61· Ηρώ Νικοπούλου, *Α νέμου*, εκδ. Πλανόδιον, Αθήνα 1999, σ. 54

Πού βρίσκεται σήμερα η ποίηση μας; Εννοώ πού βρίσκεται η προφυλακή της ή, αλλιώς, το εξελικτικό, της μέτωπο. Πού βρίσκονται οι ανανεωτικές αναζητήσεις της; Ποιοί τις εκπροσωπούν; Ασφαλώς δεν τις εκπροσωπούν οι ποιητές της δεύτερης μεταπολεμικής γενιάς ούτε οι ποιητές της γενιάς του '70. Οι σκαπανείς των νέων ποιητικών δεδομένων είναι άτομα που γεννήθηκαν μετά το 1970. Άτομα δηλαδή που έχουν ηλικία από είκοσι μέχρι τριάντα χρόνων. Αν ρίξουμε μια ματιά στην ιστορία της λογοτεχνίας, παρατηρούμε ότι η ηλικία των ποιητών που έρχονται να προσθέσουν έναν νέο κρίκο στην ποίηση είναι αυτή των είκοσι μέχρι τριάντα χρόνων — το πολύ μέχρι τριάντα πέντε. Ποιοί είναι σήμερα αυτοί οί ποιητές; Κυκλοφορούν ή δεν κυκλοφορούν τα ποιήματά τους;

Το σίγουρο είναι ότι οι νεότεροι ποιητές μας δημιουργούν μέσα σε κλοιό σιωπής, γεγονός που δίνει και το μέτρο της πνευματικής μακαριότητας που χαρακτηρίζει τη λογοτεχνική μας κοινότητα. Ενώ για το τάδε ή το δείνα πλαδαρό πεζογραφικό κατασκευάσμα τρέχουν οι πάντες να πουν το λόγο τους, για τους νέους ποιητές μας δεν λέγεται τίποτα. Λες και δεν έχουμε πια ποίηση, παρά μόνο πεζογραφία — κι ας είναι, έξω από ελάχιστες εξαιρέσεις, υποκατάστατο του παλιού κουτσομπολιού της γειτονιάς...

Οι ποιητές για τους οποίους θα μιλήσω παρακάτω δεν είναι τόσο νέοι ώστε να ανήκουν στις ακραίες προφυλακές του είδους. Είναι γεννημένοι πριν από το 1970. Κι ωστόσο είναι άγνωστοι ή σχεδόν, μολονότι ο ένας έχει εκδόσει ως τώρα τέσσερις ποιητικές συλλογές και η άλλη τρεις. Πρόκειται για τον Ιωάννη Σεβαστιανό Ρώσση και την Ηρώ Νικοπούλου. Δεν είναι οι μόνοι που ανήκουν στην ίδια κατηγορία. Υπάρχει ένας σεβαστός αριθμός αξιόλογων ποιητών που μένουν στην αφάνεια.

*

Η Ηρώ Νικοπούλου είναι λίγο νεότερη από τον Ρώσση. Η αφετηρία της πάντως πολύ διαφορετική. Δεν ξεκινάει, όπως ο ομότεχνος της, με βασική αποσκευή την ποιητική της προπαίδια. Αντίθετα, ξεκινάει από ερωτήματα αναφορικά με το είναι και το εγώ. Αν και δεν τα θέτει από τη μεριά μιας ορισμένης φιλοσοφικής αρχής, αλλά ως ελεύθερο στοχασμό πάνω σε ό,τι την αγγίζει, υπάρχει μολαταύτα σαφές φιλοσοφικό έρμα στα γραφτά της. Η πρώτη της συλλογή, «Ο μύθος του οδοιπόρου»(1986), απαρτίζεται από λίγα (31) λιγό-στιχα, ανεπίγραφα, κομμάτια. Ένα βασικό χαρακτηριστικό τους είναι ότι ο λόγος τους παίζει ανάμεσα στο ιδεατό και στο πραγματικό, αποκλίνοντας περισσότερο προς το ιδεατό και το αφηρημένο, έτσι που δεν είναι πάντα εύκολο να παρακολουθήσεις τα νοήματά της. Ένα άλλο, επίσης βασικό, γνώρισμά της είναι ότι οι στίχοι της μοιάζουν σαν μέρη ανολοκλήρωτων ποιημάτων, σαν να έχουν αποσπαστεί δηλαδή από ενότητες που απουσιάζουν από τη σελίδα. Στίχοι που σε προδιαθέτουν για κάποια συνέχεια που όμως δεν υπάρχει. Στίχοι, θα 'λεγα, κάποτε μετέωροι. Αποτέλεσμα αυτής της ελλειπτικότητας είναι να γίνεται ως ένα σημείο εκφραστικός παράγοντας και η σιωπή, η σιωπή που νιώθεις ότι περιβάλλει τους στίχους σαν μια προέκτασή τους. Ή, αλλιώς, σαν υπονοούμενη συνέχεια που παραλείπεται. Η Νικοπούλου δεν βάζει αποσιωπητικά στο τέλος των προτάσεων ή των κομματιών της, αλλά είναι σαν να υπάρχουν. Ένα ακόμα χαρακτηριστικό των κειμένων αυτών είναι ο αποφθεγματικός και κάποτε αφοριστικός τρόπος που διατυπώνονται. Για παράδειγμα, «Τα σύνορα σου / έγιναν φυλακή μου» ή «Στά τζάμια / η νεότητα μας που βιάζεται» ή «Τύποι ονείρου / και ίχνη φωτιάς / περιδιαβαίνουσε το νου μου». Να δώσω όμως κι ένα πληρέστερο δείγμα των γραφτών αυτών:

Κουρασμένες σκέψεις με πλημμυρίζουν

*τις νύχτες.
Γεμίζω τα χέρα μου
σκιές*

και ταξιδεύω
 προς τα δώματα
 των ανέμων.
 Ο ήλιος υπόσχεται
 ένα θάνατο
 γεμάτο φως απώλειας.
 Φλεγόμενα όνειρα
 αναπαύουν
 τις ημερήσιες οδύνες.

Το δεύτερο βιβλίο της Νικοπούλου, οι *Χειμερινοί μορφασμοί* (1993), βρίσκεται από κάθε άποψη στο ίδιο επίπεδο με το πρώτο. Δεν υπάρχει προχώρημα ούτε κάποια αλλαγή προσανατολισμού. Απαρτίζεται από 28 λιγόστιχα, ανεπίγραφα κόμματα. Βρίσκουμε κι εδώ το φιλοσοφικό υπόβαθρο του λόγου, την τάση προς το ιδεατό και το αφηρημένο, την αποσπασματική μορφή των κειμένων και την υπονοούμενη άλω της σιωπής που τα περιβάλλει. Το διαφορετικότερο που υπάρχει είναι ένα μότο από τον Ηράκλειτο στην αρχή κι ένα συστατικό προλόγισμα από τον Νίκο Κρανιδιώτη. Και τα δυο μάλλον περιττεύουν.

Το 1999 κυκλοφορεί το τρίτο βιβλίο της Νικοπούλου με τίτλο *Άνεμος*. Και ξαφνικά —αλλά μετά από τη μεσολάβηση έξι (καί συνολικά δεκατριών) χρόνων δεν ισχύει το «ξαφνικά»— βρισκόμαστε μπροστά σ' ένα ποιοτικό άλμα. Έχουμε ήδη έναν τόμο με περισσότερα κείμενα, αρτιότερα ως ενότητες, λιγότερο ιδεατά και αφηρημένα, κοντά στην προσωπική εμπειρία και ιδιαίτερα προχωρημένα στον τομέα της έκφρασης. Με δυο λόγια, διαπιστώνουμε μια μεταμόρφωση, τέτοια που θα την παρομοιάζα με το πέραςμα από το στάδιο της προνύμφης στο στάδιο της χρυσαλλίδας. Πώς έγινε αυτό; Όπως γίνεται λίγο πολύ με όλους τους ποιητές. Και βέβαια η ψυχή τους το ξέρει. Να δούμε όμως από πιο κοντά το βιβλίο. Ανοίγοντας το, και πριν από το κυρίως σώμα, πέφτει το μάτι σ' ένα μικρό σήμα (όχι Ηράκλειτος ούτε κάτι αντίστοιχο): λίγοι στίχοι της ποιήτριας:

Μ' ένα σεντόνι φεγγάρι

*μ' ένα κορμί δειντράκι
 μ' ένα δάκρυ ραγισματιάς.
 Φανερώσου.*

Μοιάζει με τιτίβισμα που προαναγγέλει κάτι ευφρόσυνα καινούργιο. Πράγματι, τα κείμενα που ακολουθούν, χωρίς να προδίνουν το φιλοσοφικό υπόβαθρο των προηγούμενων συλλογών, παρουσιάζονται αναγεννημένα, με κύριο γνώρισμα ότι το βάρος πέφτει στην ποιητική έκφραση της προσωπικής πράξης. Όχι πια το ιδεατό, αλλά το ιδιωτικό υλικό. Από το άλλο μέρος ο λόγος παύει να 'ναι σφιγμένος, γίνεται πιο αναλυτικός, τείνοντας να αποδώσει με αρτιότητα το εκάστοτε θέμα του. Εξακολουθεί να είναι πάλι ως ένα σημείο ελλειπτικός, αλλά τώρα η έλλειπτικότητα αυτή είναι της τάξης που προσιδιάζει γενικά στον ποιητικό λόγο. Η ποιήτρια, μ' άλλα λόγια, έχει ασκηθεί πάνω στο πρόβλημα της έκφρασης σε βαθμό που να χειραγωγεί το λόγο της.

Εξέρω

για να γευτώ τ' αρώματα
πρέπει στους άνεμους
να δοθώ ανυπεράσπιστη
καθώς
άγραφο φύλλο
σ' αγνώστου χέρια.

Μολαταύτα, φαίνεται πως τη γοητεύει η εκφραστική ακροβασία. Ακόμα όμως και στις περιπτώσεις που ακροβατεί ενεργεί ήδη με ποιητικούς όρους. Έχει βρεί την πυξίδα της και δεν πρόκειται πια να χάσει το δρόμο της.

Για τί πράγμα όμως γράφει ακριβώς η Νικοπούλου, ποιο είναι το αντικείμενό της; Όσο μπορώ να κρίνω υπάρχει γενικά στα γραφτά της ένα κενό ύπαρξης ή, αλλιώς, κάτι το ανικανοποίητο. Οι προσμονές του ποιητικού εγώ απέχουν κατά πολύ από τις πραγματώσεις. Παρατηρείται μια συνεχής έκπτωση του πραγματικού απέναντι στις ενδόμυχες τάσεις. Κι αυτό συμβαίνει σε όλες τις μορφές με τις οποίες εκδηλώνεται η ζωή. Ίσως να λανθάνει βαθύτερα ο παιδικός παράδεισος, δεν αποκλείεται. Όμως εδώ έχουμε να κάνουμε με κάτι διαφορετικά προσδιορισμένο. Οτιδήποτε αποκλείει την πληρότητα, είτε απουσία το πούμε είτε ανεπαρκή παρουσία είτε ελλειπτική εμπειρία, παίρνει τη μορφή του καθημερινού και μη θανάτου. Ο θάνατος είναι το μαύρο, αν μπορώ να το πω έτσι, άστρο αυτής της ποίησης. Βέβαια, η ποίηση είναι πάντοτε ευφρόσυνο γεγονός. Και θέλω να τονίσω πως η ποίηση της Νικοπούλου είναι πριν απ' όλα ένα τέτοιο γεγονός. Ακόμα κι όταν θέτει ευθέως το θέμα του θανάτου.

Κάθε μέρα σπρώχνω

τον θάνατο λίγο πιο πέρα.

τον σπρώχνω ευγενικά με τρόπο
κι άλλοτε κάπως
να μοιάζει σα χορευτική φιγούρα.
Τρυφερά αγκαλιάζοντας τον παρτενέρ
ζητώντας χώρο
στο σώμα του να υπάρξω,
είδωλο σε αστραφτερά πλακάκια.
Κάθε μέρα
λίγο πιο κει, παρακαλώ,
για ν' ανασάνω.
Κι όλο στενεύει ο χρόνος.

Αν δεν είχε αυτή την ιδιότυπη —την καθόλου εννοείται ανώδυνη— αναζήτηση πληρότητας, που τη χαρακτηρίζει, είναι πολύ πιθανόν να μην έφτανε σε καταστάσεις πού οδηγούν στο γράψιμο. Από την άποψη αυτή μπορώ να πω ότι πρόκειται για δωρεά.

Γιώργος Αράγης

Περ. ΕΣΤΙΑ, Μηνολόγιο, τομ. 152, τχ 1749, Νοέμβριος 2002.